

Πάθος και εξιλέωση

Του Δ.Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗ

ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ συντροφιά με τυπωμένο πια τον μεταφρασμένο «Οιδίποδα επί Κολωνώ» του Σοφοκλή σε καλαισθητή έκδοση του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τράπεζας. Αν με ρωτούσαν τώρα ποιος ήρωας αρχαίας τραγωδίας παιδεύτηκε περισσότερο τόσο με τα φριχτά του πάθη όσο και με την αμφίβολη εξιλέωσή του, θα απαντούσα ανεπιφύλακτα: ο Οιδίπους. Φέρνοντας στον νου μου όχι μόνο τα διαβόητα έργα του (πατροκτονία, αιμομιξία, τύφλωση, εξορία) αλλά και δύο αφανέστερες παγίδες, στημένες εξαρχής στον αδιέξοδο δρόμο του. Η πρώτη έχει να κάνει με το μυαλό του, η άλλη με μια μοίρα αναπόδραστου χαμού, μισή δική του, μισή δοσμένη, σε δόσεις μάλιστα, από τον δελφικό θεό.

Αδάμαστος από τα γηραιά ο νους του Οιδίποδα, μένει μέχρι τέλους βασανιστικά ακέραιος, ψάχνοντας το νόημα της ζωής και του θανάτου του. Αυτή η επίμονη διέγερση, η υπερλειτουργία, η εξαγρίωση θα έλεγα του μυαλού του, που δουλεύει συνεχώς, φαίνεται καθαρότερα στην προκειμένη τραγωδία, εντοπισμένη στον ει-

■ Θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τον σοφόκλειο Οιδίποδα παράδειγμα, εκτός των άλλων, λογικού μαρτυρίου

δωλιακό Κολωνό της Αττικής, στο άλσος των Ευμενίδων, όπου τον οδηγεί ο απολλώνιος χρησμός να καταποντιστεί, με αντίλλαγμα να αφηρωιστεί. Ετσι που κατάντησε γέρος, τυφλός, ρακενδυτός, ρυπαρός, εξόριστος, σωματικά εξαρτημένος από τη μικρή κι ατίθαση Αναγόνη, που τη χρησιμοποιεί σαν δεκανίκι, θα περιμέναμε να έχει πέσει κάπως η στάθμη του μυαλού του, να έχει χαλαρώσει επιτέλους ο τεντωμένος νους του. Συμβαίνει όμως το αντίθετο: βασανίζεται με την ίδια του τη σκέψη, πιέζοντάς την να του γεννήσει λογικά επιχειρήματα, που να εξηγούν τα άλλως πώς ανεξήγητα.

Απόδειξη ο αντίλογός του στον Κρέοντα, όταν έρχεται να τον πάρει (με το μαλακό στην αρχή, βίαια ύστερα) πίσω στη Θήβα, κι εκείνος (ανακρίνοντας την Ισμήνη, που παίζει ρόλο καλόγνωμου ταχυδρόμου) ανακαλύπτει πως η προσφερόμενη επιστροφή του στην πα-

τρίδα σταματά στο σύνορο της πόλης: ότι το πατρίο χώμα δεν πρόκειται να σκεπάσει καν το νεκρό του σώμα, επειδή κρίνεται μολυσμένος. Άλλο παράδειγμα η βάνουση απόρριψη ανάλογης προσφοράς του Πολυνείκη, ο οποίος τον θέλει πλάι του, εγγύηση της νίκης του στην αποφασισμένη του εκστρατεία εναντίον της Θήβας και του Ετεοκλή. Και στη μία και στην άλλη περίπτωση ο Οιδίπους δεν αντιδρά συναισθηματικά: κατοχυρώνει την άρνησή του με λογικά και λογικοφανή επιχειρήματα, που τα επινοεί καθ' οδόν και τα πολλαπλασιάζει.

Από την άποψη αυτή θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τον σοφόκλειο Οιδίποδα παράδειγμα, εκτός των άλλων, λογικού μαρτυρίου, όπου, όσο γερνά το μυαλό, παροξύνεται και δεν ενδίδει πια στα αναμενόμενα αισθήματα, που φαίνεται να έχουν μαραθεί, μαζί με το μαραμένο κορμί. Ίσως γι' αυτό ο «Οιδίπους επί Κολωνώ» φαίνεται στους αισθηματίες απάνθρωπος. Το πάθος εξάλλου της ανυποχώρητης, ανελέητης κάποτε, λογικής εμπλέκεται στην περίπτωση του Οιδίποδα και σε ένα, εξ αποτελέσματος, χαμένο παιχνίδι, όπου η προσωρινή νίκη, αργά ή γρήγορα, αντιστρέφεται σε ήττα, το καλό σε κακό.

Τυπικό παράδειγμα η λύση του αινίγματος της Σφίγγας, που τον αναδεικνύει σωτήρα και βασιλιά της Θήβας, για να τον παρασύρει αμέσως μετά σε γάμο με την ίδια του τη μάνα, από όπου γεννιούνται αιμόμικτα παιδιά. Εξίσου αποκαλυπτικά προς αυτή την κατεύθυνση αποδεικνύονται και τα συμφραζόμενα της πατροκτονίας, που τα παραποιεί προς όφελός του ο Οιδίποδας, για να αποκρούσει τη φριχτή πράξη, την οποία του αποδίδει ο Κρέων. Παραθέτω τους οικείους στίχους, που αλλάζουν τον ισχυρισμό του σε λογικό επιχείρημα, προκαλώντας τον Κρέοντα: *Στο άλλο ερώτημά μου αποκρίσου τώρα: αν προς στιγμή / στεκόταν πλάι σου θέλοντας κάποιος, τον δίκαιο εσένα / να σκοτώσει, μήπως θα γύρευες να μάθεις πρώτα / αν ο φονιάς είναι ο πατέρας σου ή θα τον τιμωρούσες πάραυτα;* Που πάει να πει: εξουδετερώνοντας ο Οιδίπους τον βέβαιο φονιά του, σκότωσε τον πατέρα του. Η δική του σωτηρία δηλαδή συνεπάγεται στην περίπτωση του αναπόφευκτη πατροκτονία, με όλα τα καταστροφικά παρεπόμενα για την πόλη των Θηβών και τον ίδιο.

Και να σκεφτεί κανείς ότι τόσο η αιμομιξία όσο και η πατροκτονία του Οιδίποδα αποτελούν επαλήθευση δελφικού χρησμού, ενώ προκαταβάλλεται ως αποτρεπτικός του επερχόμενου κακού, τελικώς μάλλον το εκμαιεύει. Αυτό σημαίνει να είσαι μπλεγμένος εκ γενετής στο χαμένο παιχνίδι, όπου κερδίζοντας χάνεις. Το θέμα της εξιλέωσης αναγκαστικά αναβάλλεται.

Αργος Τύπου
Από το 1911

Εταιρεία Διοχείρισης
Αποκομιδών Τύπου

Πηγή: ΒΗΜΑ
Ημερομηνία: 18/4/2004
Σελίδα: 54